



VĚTRNÍK

Větrník - roč. XII. - č. 7/79

Vysoké nad Jizerou 19.12. 1979

Štědrej deň ráno ...

Štědrej deň ráno vše připraveno, koláče
já točím mouku, žena vodvárku míchala.

Já běžím k peci, žena k lavici, ach, ouvej!
vemu lopatu, chci vzít pokroutku, nemohu.

Nestátněj sládek, co nađál várek před hody,
před těma hody nažbrejchal vody do kvasnic.

Já du k rychtáři si stěžovati, jak sem pek;
dal mně náhradu, na nohu kládu, ach ouvej!

O vý sousedí, pěkně vás prosím, pomocte,
vím, že ste pekli koláče pěkný, dejte mně.

Nepek sem, nepek, jen nákej dolek při chlebě.

Měl sem věrtel sliv, tři čtverce máku a tvaroh.

Sto liber sejra, třista táfliček perniku,

tři pytle mouky a pět vejražku: to sem zpek.

Z Vysokého

Šel jsem na kolaadu
po ránu z domu.
Kuchařka mně hpala
s bidlema dolu,
po schodem běžela,
hubu si rostloukla,
byl sem rád tomu.

Pod okny házela
po mně kanením,
vzal se tu nákej pes,
čí byl to nevím,
popad ji za sukni,
to byl tanec smutný
až vám to povím.

Popad ji za sukni,
zmáchal ji všecku,
kuchařka volala
smutně děvečku;
děvečka běžela,
přes struhu upadla
just na kuchařku.

Tu sou se v ty struze
vobě zmáchaly,
po celý štyry dny
své šaty praly;
však kady chodily,
překrásně voněly,
až vám to povím.

Než sou se vrátily,
tu měly smutek,
kapoun ten z posady,
ten už jim utek,
husa se spálila,
pečeně zaběhla,
to byl užitek.

Kurotve a ptáci
se usušili,
že už dánno
čpikovaný nebyli,
než přišla kuchařka,
zatahla je kočka,
to byly hody.

Kaper ten ve štoudvi
lek velkou žízni,
prasátko na rožni
už taky pyšní:
vocásek zdvihalo,
hubu votvíralo,
snad také žízni.

Dybyste nás byla
zpívat nechala,
istě byste žádnou
škodu neměla;
pán by nám kroš byl dal,
kaper by vám vostal,
ste sama vinna.

Dyž dem koledovať,
proč vy broukáte,
kuchařky před pány
nic nám nedáte,
dyž dem koledovať,
nechte vý nás zpívať,
tak se spíš vdáte.

Estě na vás pošlem
ven z lesa lišku
a ta vám nadělá
děr do kožišku,
však vy se nevdáte,
to vý uhlídáte,
to máte k zisku.

Pro vánoční pohodu jsme vybrali tyto dvě koledy, dnes již asi zapome-
nuté. Zapsal je Josef Zajíček, učitel ve Vysokém n.J., pro Národopis-
nou výstavu československou r. 1895.
Všem čtenářům Větrníku přejeme hezké vánoce a šťastný nový rok!

Měsíc československo-sovětského přátelství na ZDŠ

Již na počátku podzimního období byl na ZDŠ vypracován plán MČSP, který kromě poznání SSSR a prohlubování citových pout k našemu velikému spojenci a příteli obsahoval další akce, které bezprostředně nenavazují na vyučovací hodiny a výchovné cíle v nich, ale mají stejně velký vliv na posilování lásky a přátelství k první zemi socialismu.

Na zahájení bylo uspořádáno žákovské shromáždění v Krakonoši, kde po projevu s. Poláka, zástupce ředitele ZDŠ, následoval kulturní pořad a na závěr film z období VRSR. Byl to zároveň zahajovací film k festivalu dětských sovětských filmů, který byl spojen s výtvarnou a literární soutěží dětí ZDŠ a MŠ, které se rovněž oslavy zúčastnily. Na závěr MČSP byl promítnut na žákovském shromáždění poslední film festivalu a provedeno vyhlášení vítězů ze ZDŠ: mateřská škola hodnotila soutěž zvlášť. Ceny byly dotovány z prostředků MěV NF.

Kromě výchovných koncertů a dalších akcí stala se pro ZDŠ největší událostí návštěva sovětských komсомолов z Turnova. Oba milí hosté - příslušníci slavné Rudé armády zodpovídali trpělivě četné dotazy našich pionýrů o životě v SSSR i v kasárnách v Turnově. V další části programu, který byl stanoven na 16. listopad, promluvil člen SPB s. Haas o významu 17. listopadu a jeho příběhu před 40 lety. Z celého jeho projevu vyzařovala touha po tom, aby se podobné události na světě již nikdy neopakovaly. Předsedkyně SPOZ při MěNV s. Stěpánková předala všem dětem Pamětní listy vydané na počest Mezinárodního roku dítěte, který symbolizuje boj pokrokových sil celého světa za šťastný a mírový život dětí. Na závěr oslavy bylo provedeno slosování poukázek na zakoupení šátek pro pionýry z Vietnamu. Na zdejší školejich děti v rámci mezinárodní solidarity zakoupily 200 kusů.

MČSP se tak stal nejen symbolem přátelství se SSSR, ale i prostorem pro akce mezinárodního přátelství a boje za světový mír.

B. Jodasová, ředitelka ZDŠ

Oslava VRSR

Jako každoročně proběhla v Krakonoši večer 6. listopadu veřejná oslava VRSR. Po úvodních hymnách a projevech následovala kulturní vložka, ve které se představili členové kroužku sborového zpěvu ZDŠ a recitačního oddílu PO pod vedením E. Páčka a členky literárního kroužku knihovny. Hlavní projev večera přednesl Ing. Josef Grafek, ředitel ZOU. Na závěr vystoupila děvčata z gymnastického oddílu TV Jiskra, která připravila V. Ševčíková. Oslavu ukončil s. Soukup před závěrečnou Internacionálou.

Odpoledne pro děti

Při příležitosti závěru Mezinárodního roku dítěte uspořádal Český svaz žen ve Vysokém nad Jizerou hezké odpoledne pro děti. V sobotu 1. prosince ve velkém sále v Krakonoši měli návštěvníci možnost shlédnout představení, které připravil literární kroužek knihovny. V pestrém pásmu písniček, pohádek, scének a soutěží, do kterých se zapojily i

děti z obecnstva, vystoupili společně s literárním kroužkem i pionýři 8. a 4. třídy. V přestávce si bylo možno zakoupit také občerstvení. Celé odpoledne se vydařilo a přispělo k dobré náladě všech zúčastněných. Myslíme, že takovýchto akcí pro děti a s dětmi, a nejen pro ně, by mohlo být více.

Plenární zasedání MěstNV ve Vysokém nad Jizerou ve své 7. schůzi konané dne 10. prosince 1979 schválilo pracovní plán pléna a rady MěstNV na I. pololetí 1980, zprávu o činnosti OV a jejich hodnocení, vzalo na vědomí resignaci poslankyně MěstNV s. V. Smetanové na funkci poslance MěstNV z důvodů odstěhování a zvolilo podle § 39, písm. h zákona č. 69/67 Sb. poslance MěstNV s. Karla Habu za člena komise sociální a zdravotní MěstNV, uvolnilo s. MUDru Jaroslava Vejvalku CSc z funkce člena komise sociální a zdravotní a zvolilo s. Antonína Vaverku za člena této komise. Usnesení bylo přijato jednomyslně.

Předseda MěstNV s. Jiří Pičman na závěr popřál všem občanům našeho města do nového roku mnoho pracovních úspěchů a pevné zdraví.

Z činnosti Českého svazu žen.

6. prosince uspořádala základní organizace Českého svazu žen výroční schůzi, na které byla zrekapitulována činnost organizace v letošním roce a schválen plán na rok příští.

Letos uspořádal Český svaz žen řadu akcí, připomeňme si alespoň některé z nich :

V únoru to byl maškarní ples, v březnu dětský karneval. V březnu se také konala oslava MDŽ, mimo to některé členky Svazu při příležitosti MDŽ navštěvovaly osamělé ženy a předávaly jim dárky. V květnu byla vyhlášena soutěž o nejlepší zahrádky a úpravu kolem bydliště a zároveň vyhodnocena tato soutěž pro rok 1978. V dubnu a květnu se konaly tři lekce kursu drhání, které si získaly velký zájem veřejnosti. Český svaz žen spolupracuje také se Sborem pro občanské záležitosti - i letos se členky Svazu zúčastnily některých jeho akcí - vítání občánků, návštěvy při životním jubileu, posledního rozloučení, slavnosti při Zemědělském odborném učilišti, předání učňovských listů, organizace svateb. V červnu byl uspořádán dětský den, s dětmi pracuje také 5 členek Svazu jako pionýrské vedoucí a 3 členky jako cvičitelky. V říjnu pomáhaly ženy při zajištění organizace Národní přehlídky vesnických a zemědělských divadelních souborů a navštívily kolektivně představení lužicko-srbského souboru. V listopadu se uskutečnila přednáška MUDr. Tischera, primáře ženského oddělení nemocnice v Jilemnici, která měla velký úspěch a zúčastnilo se jí 112 osob. Konala se ve spolupráci s ZOU jako akce pro mládež a navštívila ji jak mládež z tohoto učiliště, tak ženy všech věkových kategorií. Další akcí pro děti byla besídka 1.12. v divadle Krakonoš, se soutěží o ceny, programem a občerstvením. Do svých řad získal Český svaz žen letos 10 nových členek. Ženy odpracovaly při plnění uzavřených závazků v r. 1979 celkem 1216 brigádnických hodin - pomáhaly při stavbě oplotů pro vyhánění na pastvu a při prvním

vyhánění, při úpravě zahrady mateřské školky, při natírání zábradlí u školky, při jarním úklidu v rámci směn NF, sušily seno, pracovaly na trídíče, sbíraly brambory.

A co chystají ženy v příštím roce? V lednu to bude další kurs drhání, v únoru dětský karneval a ples, v březnu oslava MDŽ, v dubnu opět soutěž o nejlepší zahrádky a okna, v květnu se má konat přednáška dr. Novotného "Himálaj", v červnu oslava Mezinárodního dne dětí a výlet pro děti, v září zase přijdou na řadu brigády na brambory, v říjnu pomoc při divadelní přehlídce. Kromě toho se ženy zavázaly pro rok 1980 odevzdat 200,- Kčs na Fond solidarity, odpracovat 200 h při úpravě okolí bydliště, 200 h v zemědělství a 200 h při jiných akcích.

Turistický oddíl TJ Jiskra

11. listopadu byla ve Vlastivědném muzeu ve Vysokém otevřena výstava z historie turistiky na Vysocku. Uspořádali ji členové turistického oddílu TJ Jiskra na počest Československé spartakiády 1980.

Počátky turistiky dokumentují staré mapy, pohlednice, prospekty, průvodce po zdejší kraji i rozmanité štítky na hole. Je tu také jednatecká kniha Klubu českých turistů, vedená od r. 1901, stanovy Klubu a kniha hostů restaurace u Mařatků, kde mnoho znavených turistů nacházelo osvěžení a svoje zážitky vtělilo do této knihy.

Současná činnost vysockých turistů je doložena fotografiemi z různých akcí, prospekty, mapkami, odznaky, diplomy, programy dálkových pochodů, které oddíl sám pořádá nebo se jich zúčastňuje, značkářským náradím.

Výstava potrvá do konce února 1980. Turistický oddíl i Vlastivědné muzeum zvou všechny čtenáře Větrníku na prohlídku výstavy.

Výstavou v muzeu dovršil turistický oddíl řadu akcí, které v letošním roce uspořádal. Začátkem roku byl oddílu předán diplom s titulem "Vzorný oddíl III. stupně" OV Svazu turistiky v Semilech. A hned v lednu začíná činnost oddílu společným lyžařským výletem do Pasek a náročnějším lyžařským přejezdem Západních Krkonoš, organizovaným TJ Spartakem Rokytnice, jehož se z Vysokého zúčastnilo 5 členů. V únoru se koná lyžařský pochod "Ve stopě první středoevropské padesátky", na trase dlouhé 25 a 10 km, za účasti 115 osob. V březnu se podílí 11 členů oddílu na oslavě 70. výročí trvání OT TJ Semily. V květnu se pořádá společný zájezd rodičů s dětmi na Maloskalsko a Turnovsko, spojený s prohlídkou zámku Hrubého Rohozce a s výletem na Malou Skálu a Klokočské skály. 5 členů se účastní dálkového pochodu SSM Alšovice, 5 členů dálkového pochodu Doksy. V červnu se koná pochod "Krajem zapadlých vlastenců" na trase 50, 25 a 12 km. V červenci se provádí oprava altánku s plastickou mapkou ve vysockém parku. V srpnu se 4 členové oddílu účastní zájezdu na Moravu, 4 členové 8denního zájezdu do Roháčů a Vysokých Tater, kde provozují výsokohorskou turistiku. Další společný rodinný výlet, tentokrát do Jizerských hor se uskutečňuje koncem září. V říjnu pak je ve spolupráci s MěNV Vysoké n.J. uspořádáno ohňové poselství na počest Československé spartakiády 1980 a 35. výročí Slovenského národního povstání. Kulturní vložkou k němu přispěli pionýři oddílu J. Horáčka.

Sbor pro občanské záležitosti ve Vysokém nad Jizerou uspořádal v sobotu 15. prosince překrásné odpoledne pro důchodce. Bohatý program měl dvě části. V první polovině vystoupili Východočeští koncertní umělci z Hradce Králové s pásmem operetních melodií a druhou polovinu programu vyplnil koncert dechové hudby Osvětové besedy ve Vysokém nad Jizerou.

Při této příležitosti poděkoval předseda MěstNV s. Pičman dosavadnímu kapelníku Milouši Vodseďálkovi za jeho téměř 50letou dirigentskou činnost. Za Osvětovou besedu a divadelní soubor Krakonoš poděkoval panu Vodseďálkovi předseda OB Dr Milan Prokop. Slavnostní poděkování zakončila recitací básně Slávka Hubačíková a bělovlasému kapelníkovi, který se své funkce vzdal ze zdravotních důvodů, byla předána kytice rudých karafiátů a dárkový koš. Koncert pak pokračoval za řízení mladého nástupce Jana Hejrala a vděčné obecnostvo tleskalo i zpěvákům amatérům - Jaromíru Vodseďálkovi a Slávce Hubačíkové. Pro kulturní činnost v našem městečku byla symbolická skutečnost, že se na tomto vystoupení sešly 3 generace Vodseďálkových "od Pece" - děda František, syn Jaromír a vnuk Pepík, který poprvé bubnoval ve velké kapele. Spokojenost důchodců byla ještě zvýšena malým pohoštěním po koncertě. MěstNV tak prokázal, jak si váží práce důchodců, kteří dosud platně pomáhají naší společnosti, jako poslanci NV, při akcích Z, na brigádách i při všech kulturních akcích a vystoupeních.

M. Hejralová

Jako už tradičně připravili i letos vysočtí ochotníci pro své diváky vánoční představení. Tentokrát je to hra J. Havláška Nepožádáš o manželku bližního svého. Hraje se 25.12.ve 20.h a 26.12. ve 14,30 h v divadle Krakonoš.

19. a 20. ledna 1980 se bude ve vysokém Krakonoši konat již podruhé Okresní přehlídka loutkářských souborů. Tentokrát se jí zúčastní 5 souborů, ze kterých potom krajský poradní sbor vybere 1 nebo 2 soubory pro Krajskou přehlídku v České Třebové. Vysočtí loutkáři se představí pohádkou Princezna Jitřenka se vdává, soubor z Lomnice n.P. zahraje pohádku Princezna s jedním křídlem a jednou ploutví, turnovský soubor pohádku Princezna Mušlička, soubor Modřišice pásmo pohádek s názvem Tady bude ... a semilští loutkáři pohádku Kačátko. Během přehlídky se bude pořádat seminář o moderních metodách práce v loutkovém divadle, který bude řídit zástupce pražského loutkového divadélka Paraple.

Balóny letěly k Vysokému

Letos se již podruhé konala soutěž volných balónů o Pohár přátelství v Jablonci nad Nisou. Balóny, které tak klidně a majestátně plují oblohou, nikdy přesně neznají místo svého přistání. Jsou nesony větrem. Jen volbou vhodné výšky lze ovlivnit směr jejich letu. Jakou jsem měla radost, když v roce 1977 byl stanoven cíl na křižovatce "U ručiček". Ale vítr nám tehdy nepřál a všechny 4 balóny přistály u Škodějova. V roce 1979 určili pořadatelé 1 hodinu před startem cíl na letišti v Liberči. Letěla jsem se svým pilotním žákem F. Běhounkem. Brzo po startu se však vítr otočil a foukal opět směrem k Vysokému. Marň jsem v různých výškách hledala možnost přiblížení k cíli. Po hodině jsem přistávacím soutěž ukončila. Dostala jsem pak nové povolení ke vzletu a to už byly jenom moje soukromé závody - doletět co nejbližší k Vysokému. Tentokrát jsem svůj cíl míjela z druhé strany. Přeletěli jsme Velké Hamry, křižovatku u Mexika a to byl také konec povoleného prostoru a my hledali místo pro přistání v údolí k Jablonečku. Přistání bylo kavalírské - to znamená bez převržení koše. Bylo krásné klidné počasí a pohled na Jizerské hory a Krkonoše byl nezapomenutelný. A když se k mé velké radosti přišli na místo přistání podívat Vysočáci, věděla jsem, že jsem přece jen přistála doma.

Jana Vodseďálková

Z historie vysoké továrny / 1904-1979/

V r. 1904, kdy byla postavena vysoká továrna, byl textilní průmysl v okolí Vysokého již v plném proudu. Vysokému, jakožto městu na kopci a bez blízkého vodního toku, se tento ruch dluho vyhýbal. A protože nebylo průmyslu, nebylo také důvodu k postavení železnice nebo významné silniční komunikace, a tak se Vysoké dostávalo do stále větší izolace. Nejvíce tím samozřejmě trpěli domácí tkalci, kteří nemohli se svými výrobky obstat v tovární konkurenci a museli se poohlížet po novém zaměstnání. Pokud zůstali doma, věnovali se různým domácím pracím, ale pletení ozdobných předmětů ze slámy, pěstování bource morušového a nakonec i navlékání koral nemohlo zaměstnat a obživit velký počet lidí. Mnozí začali docházet do továren při Jizeře a Kamenici. Práce v textilkách, sama o sobě dost těžká, byla ještě více vyčerpávající pro dělníky, kteří museli v zimě v létě za výdělkem chodit i několik hodin pěšky.

To byl jeden důvod k založení továrny ve Vysokém - zajistit možnost zaměstnání pro zdejší obyvatele přímo ve městě. Druhým důvodem byla snaha o to, aby průmyslové podniky v severním pohraničí nebyly výlučně v rukou Němců, jak tomu bylo u většiny továren v Rokytnici, Jablonci n.J., Tanvaldě aj. Národní jednotu severočeská, která v té době všemožně podporovala české zájmy i na tomto poli, pomohla i při vytvoření akciové společnosti pro zřízení mechanické tkalcovny a šlichtovny ve Vysokém n.J. v r. 1903. A tady už začíná vlastní historie vysoké továrny. Původní místo pro stavbu továrny bylo vybráno u bývalých Farských mlýnků. Od toho se však záhy ustoupilo vzhledem k tomu, že pozemek byl od Vysokého příliš vzdálen a navíc v zimě špatně přístupný. Nově zvolené místo na hranicích Staré Vsi v okolí čp. 96 vyhovovalo lépe po všech stránkách. Společníci firmy Skrbek, Kramář a spol. zadali stavbu staviteli Netukovi, který stanovil rozpočet nákladů na 114 938,25 K. Podle původních plánů měla továrna dva sály pro tkalcovnu /pro 204 stavy/ a budovu pro kancelář, šlichtovnu a expedici. V zimě 1903-04 se už pracovalo na strojním zařízení a 4.3. 1904 byly zkušebně spuštěny stavy. Od 7.3. 1904 začala pravidelná práce. V r. 1905 byl ještě rozšířen sál pro 156 mechanických stavů. Parní stroj a kotel dodala firma Märkky, Broumovský a Schulz v Praze. Továrna měla i svůj dynamoelektrický stroj na elektrické osvětlení, po dlouhou dobu jediné elektrické osvětlení ve městě. Až v r. 1920-21 bylo město připojeno na síť Východočeských elektráren v Hradci Králové a s ním i vysoká továrna.

Do továrny přicházeli pracovat nejen vysočtí, ale i dělníci z různých míst z Čech, pro něž bylo nutno obstarat ubytování. Proto v r. 1907 staví firma dělnický dům s byty pro dělníky. Dopravu pro továrnu obstarával kočí Janata, jezdil s těžkými vozy taženými koni. Ty byly používány i po 1. světové válce v zimě, zatímco letní doprava se zmodernizovala, byl zakoupen nákladní vůz značky FIAT. Během 1. světové války se práce v továrně zastavila, výroba byla obnovena v r. 1919. V roce 1925 se konala mzdová stávka, jediná v celé historii továrny. Trvala 14 dní a skončila dohodou mezi zaměstnavateli a dělníky. V r. 1928 zavedl majitel firmy Dr O. Kramář výrobu koberců Tapestron. Potah na koberce se tkal v továrně, tam se pak nalepoval na linoleum. Největšího rozmachu dosáhla výroba těchto koberců v letech 1930-32, v r. 1933 zanikla docela.

Ještě jedna zajímavost z doby třicátých let - v lednu 1931 byla vyloupena ohnivzdorná pokladna se mzdou pro dělníky ve výši 10.000,- Kč. V r. 1932 se začaly projevovat příznaky krize i ve vysoké továrně - ubývalo zakázek, tím i práce, omezovala se výroba až v r. 1933 byla zcela přerušena. Dělníci museli hledat nová příležitostná a krátkodobá zaměstnání, teprve v r. 1936 mohli se vrátit zpátky ke stavům, dokonce byl na čas

zaveden i dvousměnný provoz. Tkalo se z bavlny, hedvábí, juty, příže vigoňové, z buničiny, ze směsi bavlny a buničiny, zboží hladké z obyčejných staví a zboží ze staví listovkových, bylo tu i několik staví revol-verových a žakárových. Ještě jednou před počátkem 2. světové války byla výroba přerušena - po vyhlášení mobilizace v září 1938, kdy část dělníků narukovala, část pra-covala na hraničním opevnění. V době války pak továrna fungovala se stří-davým omezováním a rozšiřováním provozu. V r. 1940 zbylí společníci firmy Dr O. Kramář a M. Vodsedálková továrnu prodali Otto Baumgartnerovi z Čer-veného Kostelce. Ten provedl v podniku další úpravy - dal postavit ohří-várny, garáže, dílny, obytný dům a dělnickou jídelnu. Krátce po osvobození, už 14.5. 1945, továrna obnovila výrobu, která se za prvních květnových dnů samozřejmě zastavila. Malý počet zaměstnanců na čas doplnili Němci ze sběrných táborů před odsunutím. V r. 1945 přišly se sem zaučit dívky ze Slovenska pro práci v druhé Baumgartnerově továrně na Spiši. V té době začíná také fungovat závodní kuchyně. V r. 1947 se továrna zapojuje do první dvouletky a v únoru 1948 přechází pod národní správu. Zřizuje se internát pro pracovníky přicházející z růz-ných míst Čech a Moravy. V lednu 1948 je vysocká továrna přiřazena k Pojizerským bavlnářským zá-vodům se sídlem v Semilech, v červenci 1948 k Severočeským bavlnářským závodům se střediskem v Tanvaldě, od října 1949 patří k n. p. KAPNAR.

J. Sojková

Vysocká SEBA v současnosti

Od založení závodu až do roku 1958 nenastalo v závodě velkých změn. Zásadní změna nastala v roce 1958, kdy byl zrušen n. p. KAPNAR a závod byl začleněn od dubna do n. p. SEBA Tanvald. Bylo rozhodnuto o změně výro-by a o přístavbě závodu. Do roku 1958 se v závodě vyráběly technické tka-niny. Od roku 1958 se přešlo na výrobu sypekvin, plástovin a oblekovin. V tomto roce bylo také započato s přístavbou závodu. K závodu byl přista-věn nový sál a k němu přistavěna dodatečně budova, do které se umístily kanceláře a šatny. Byla provedena i změna základního strojového parku. Místo starých staví různých typů, kdy tkalci pracovali na 6 stavech, byly instalovány staví nové automatické, typu ES II. Celá tato akce - přístav-ba i výměna strojového parku - byla ukončena v r. 1961. Výměnou strojového parku do letošního roku byl snížen stav pracovníků proti roku 1958 o 30 zaměstnanců a výroba v metrech rezného zboží se zvý-šila na čtyřnásobek. V současné době obsluhují tkadleny 17 nebo 18 staví. Také strojový park přípravný byl obnoven. Nejstarší stroj zde je z roku 1960. Původně vyráběné plástoviny z bavlny anebo směsí byly nahrazeny plástovi-nami vyráběnými ze směsi polyester bavlna anebo polyester viskozová stříž. Tyto výrobky jsou k dostání v obchodech pod výrobní značkou Radamez, He-ros, Rivoli, Gabrosil, Garbotex apod. Ročně se vyrobí těchto tkanin v hodnotě kolem 55 mil. Kčs. Od roku 1960 plní závod nepřetržitě rok co rok plán, zvyšuje produktivi-tu a plní i všechny ostatní úkoly. Rekonstrukce závodu, prováděná v roce 1960, není poslední. V současné době je zpracován plán na další rekonstrukci. S tím bude spojená další přístavba závodu, výměna strojového parku za nové staví, modernější. Tím dosáhne závod konečnou podobu a budou s tím zároveň provedeny i úpravy celého okolí závodu. Celá tato akce bude stát cca 100 mil. Kčs. Využíváme této příležitosti a děkujeme touto cestou všem našim zaměstnan-cům, kteří pracovali v našem závodě v minulosti, pracují v současné době, za jejich práci, za pomoc při plnění výrobních úkolů prací přes čas i o sobotách i za všechno ostatní čím závodu pomohli.

V. Hladík

Spisovatel Zdeněk Rón

V letošním roce si připomínáme 90. výročí narození spisovatele Ing. Zdenka Róna, vysokého rodáka. Zemřel v r. 1948 a o rok později, u příležitosti jeho nedožitých šedesátin, vzpomíná na něho malíř Jaroslav Skrbek:

Jeho předčasná smrt ochudila nejen naše písemnictví, ale i podkrkonošský kraj o jednoho z věrných synů, který v sobě ztělesňoval všechny kladné rysy svých krajanů - horáků. Zdeněk Rón věnoval celou svou básnickou duši rodným horám. Pro svůj kraj žil a zůstal mu věren až do své smrti. Přišel v předuše její z Prahy zemřít do Vysokého.

Zdeněk Rón, jeden z pěti synů truhlářského mistra Franta. Róna, prošel tvrdou školou života jako chudý student a zůstal po celý život jako inženýr, zaměstnaný v Praze, prostým, lidovým, skromným intelektuálem.

Se Zdenkem Rónem jsme se znali od dětství, neboť jsme vyrůstali pod jednou střechou. V r. 1980, dva roky po mém narození, přijal můj otec továrnyšské místo u jeho otce ve Vysokém, kam nás s matkou přestěhoval z rodné Poniklé, když mně byly čtyři roky. Obývali jsme u Rónů světničku v přízemí, přes chodbu proti dílně, v níž mistr Rón s otcem truhlářili. V dílně nebo v naší světničce soustřeďoval se náš chlapecký život, zvláště v době po zimní a zimní. Horský kraj, po většinu roku drsný, těžký existenční boj, kulturní pokrokové prostředí národně uvědomělého města a písmáčka, tradice jeho otce daly Zdenkovi do vínku bouřevnatost, lásku k práci, literární nadání s vnímavostí pro tvrdou realitu života, kterou viděl kolem sebe. V tomto prostředí nebylo místa pro rozmazlenost, z toho kruhu uniknutí znamenalo jít do života na studiu s vyhrnutými rukávy. Mistr Frant. Rón se svou energickou ženou musili se důkladně životem probíjet, neboť vedle Zdenka ještě čtyři synové dosáhli akademických hodností.

Jako chlapi prožívali jsme se Zdenkem v dílně nebo naší světnici zvláště zimní dny, kdy jsme hráli loutkové divadlo nebo stavěli "betlem" před vánocemi. Na literární začátky Zdenkovy se pamatují již ze studentských let. První svůj příspěvek uveřejnil pod jménem Zdeněk Horský v Národních listech, když mu bylo čtrnáct let. Jako student napsal pro Pěvecko-divadelní jednotu Krakonošů hru "Pohádka o štěstí", která byla provedena 23. srpna 1913 na Petruškových vrších u Vysokého. "V horácké zemi", napsané ve Vysokém r. 1921, přiznal se ke svému horskému původu a vyznává, že celé jeho příští literární dílo bude vyrůstat ze života horského lidu, z Podkrkonoší, která vedlo od pradávna boj proti germanisaci německých továrníků v horním Poji-zeří.

Po první světové válce r. 1921 vzpomíná ve svých verších rodného Podkrkonoší, tvrdého zápasu jeho lidu na horských stráních, navlékaček korálů, továrních dělníků, spiritistů. Staví se tak svým sociálním cítěním po bok Antalu Staškovi, Jos. Širovi, K.V. Raisovi a jiným.

V roce 1924 byla vydána fondem Julia Zeyera sbírka povídek sociálního zaměření z Podkrkonoší "Za člověkem". Druhá sbírka Rónových povídek "Proudy a přístavy" vyšla roku 1926 v edici "Sever a východ" v Turnově. Třetí, nejobjemnější sbírka jeho povídek "Než bude pozdě" vyšla u J.R. Vilínka v Praze. Roku 1926 v edici "Sever a východ" vyšly dva díly románu "Právan v podhoří", které byly poctěny cenou České akademie věd a umění.

Druhý román Zdenka Róna "Něco vydržíme" vydala r. 1933 Česká grafická unie. V téže době vstupuje do skupiny literátů, seskupených kolem knižnice "Hlasy země". V této sbírce objevuje se r. 1936 třetí román Rónův "Jaro a prameny" a r. 1938 časový román "Radost na světě". Toto nejzdařilejší epické dílo Rónovo bylo poctěno 1. května 1939 Datovou literární cenou. R. 1940 vychází román "Muži ve vichřici" a sbírka veršů "K pramenům". Románem "Větrov" splatil Rón dluh svému rodnému městu Vysokému n. Jiz. R. 1941 vyšel román "Jasno na horách", následujícího roku divadelní hra "Očistec", poctěná první cenou v dramatické soutěži "Láje". Poté za rok napsal román "Z ruky do ruky", r. 1944 romány "Přítel nejvěrnější" a "Září". Orbis jako 16. svazek své edice Bojovníci mu vydal roku 1946 povídku pro mládež "P.M. P. a tři hvězdy".

Zdeněk Rón byl v životě i ve svém literárním díle optimistou, horákem tělem i duší, kterého ani velkoměsto nepřeformovalo, nezdolalo. Prožil šťastný rodinný život se svou chotí Marií, rozenou Zajíčkovou, dcerou bývalého učitele na měštanské škole vysoké, který nás oba učil.

Zdenkovou zálibou bylo fotografování, které vhodně přiléhalo k jeho činnosti literární. Měl rád hudbu, od mládí hrál na housle; první housle mu zhotovil jeho otec.

Osud nám, bohužel, nedopřál, abychom mohli říd. Rónovi při jeho šedesátinách stisknout ruku jako milému krajanu a spisovateli, který zasvětil celý život našemu Podkrkonoší a jeho lidu.

Vysocké bačky a bačkoráři

Ku konci devatenáctého a na počátku dvacátého století sláva vysockých baček byla největší. Celé Podkrkonoší, od Liberce až po Vrchlabí, Jilemnic, Železný Brod a Semily znalo jejich dobré vlastnosti. Byla to v první řadě hřejivost a nepromokavost teplých, prošíváných podešví. Kdo zná naše zimy s množstvím sněhu, pochopí, proč si naši horáci zamilovali vysocké bačky a proč i pohraniční Němci vážili daleké cesty na vysocký jarmark pro "huštétr bačkn".

Nevíme přesně kdo a kdy přišel na to obouvat horáky do bačkor. Josef Mařatka vypravuje, že jeho babička říkávala, že první bačky dělal švec Václav Nečásek ze Zaboje. Mařatkova babička zemřela r. 1891 a stará byla 90 let. O ševci Nečáskovi se zminuje i starý bačkorář Hásek, že podešve v té době lepil velmi dobře Stencil. A také na Prusáka vzpomínají starší lidé jako na jednoho z nejstarších a nejdovednějších bačkorářů. Bohužel v zápiskách našich písmáků se nedočtete mnoho o vysockých bačkách. V knize Josefa Kramáře je krásný popis o oblékání horáků asi tak v letech 1830 až 1850. Píše tam, že boty u nás zobecněly teprve po válce francouzské. Ženy, že měly sličné, vyšíváné safiánové pantoflíčky a mladá děvčata nosila střevíčky. Starší muži měli střevíce s přeskami stříbrnými a kalhoty pod kolena, mladší už nosili kalhoty dlouhé ke kotníkům do bot holinek. O obutí lidu vesnického poznamenává Antonín Zeman, otec Antala Staška, že v létě do kostela šli bosí a teprve u kostela se obuli. Ale co v zimě? V tom množství sněhu? Jistě ne safiánové pantoflíčky nebo bosé nohy. A tak tedy tenkrát asi někdo, snad Václav Nečásek, snad Prusák nebo Stencil, vyrobil první bačky.

Je dvojí druh. Bačky nízké pro doma a bačky vysoké pro ven. Tvar nízkých baček se nemění, ale venkovské bačky se měnily podle módy střevíčů. Tak nejstarší bačky se dělaly šněrovací, ale jakmile přišly do módy střevíce na knoflíčky, vytlačily nové bačkory knoflíčkové bačkory šněrovací.

Na bačkorách tak zvané vrchy byly z velmi dobrého, tmavomodrého sukna, pro které bačkoráři jezdili do Liberce a později, když výroba stounala, nechávali si posílat obrovské vály sukna domů a z toho vrchy střihali. Ovšem ne vrchy, ale lepené, teplé nepromokavé podešve, to byla příčina proč doma byly vysocké bačky svět!! Do jedné podešve přišlo jedenáct vrstev nebo-li pět. A sice byla vrstva kůže, vrstva sukna a zase kůže a tak dohromady střídavě se lepilo šestkrát sukno a pětkrát kůže. Kůže do podešví byla odpařovaná z trubiček a odebírala se velmi lacině z přádelen z Benešova, ze Rík a z Mezivodí. Sukno byl též odpad. Vystříhané kousky od vrchů nebo ze starých zimníků, vlněných hadrů a později i filc ze starých klobouků. Pády se lepily k sobě zvláštním mazem, který si bačkoráři sami vařili. Žitná mouka se nasypala do vařící vody a svařila na určitou hustotu. Takto připravená podešev musila několik dní schnout a pak se začala prošívát. Zpočátku na to neměli bačkoráři žádné presy, a když pády dohromady slepili, dali to zkrátka mezi dvě prkénka a sedli na to a lepili pády nové. Později ale, co za den nalenili, dávali najednou do presu. Jeden dělník nalepil dle

"foroty" za den 10-15-20 párů podešví. Platilo se od páru pětník nebo 10 hal. Z presu se to dávalo na sušák, který byl jen docela primitivně z lajsinek zbitý, asi 70:120 cm veliký, a vešlo se do něho asi 90 párů podešví. Šlo to dle počasí týden, 14 dní až tři neděle. Pak teprve se to prošíválo. Prošíválo se nejprve ručně, později nejsilnějším sedlářským strojem, který měl jehlu jako silný hřebík. Motouz na prošívání podešví byl bílý, silný bavlněný a na obšívání se bral motouz konopný, černý. Pro bačkoráře motouzy vyráběl vysoký provazník Václav Hladík. S prošíváním se začalo na okraji podešve a pokračovalo se směrem ku středu spirálovitým způsobem. Jiní domácí dělníci zase lepili opatky. To jsou pevné části do paty; sloužily k udržení pevného tvaru paty a bránily jejímu shrnování. Opatěk byla oválně sestřižená kůžička, připevněná na tvrdou papírovou podložku. Opatěk se vlepoval mezi svrškové sukno a futro mazem, podobným dnešnímu truhlářskému kľihu.

K tomu, aby noha v bačkoře pohodlně seděla a aby nebyla cítit nerovnost podešve, sloužila barchetová nebo flanelová vložka, zvaná branzel. I ženy si nosily od bačkorářů domácí práci. Sešívaly na stroji nastříhané vrchy ze sukna, futra a mezifutra. Z Králova Dvora z textilány měly

futra zbytky barchetu, na mezifutra byl kalmuk nebo juta. Jiné ženy opět šily dírký a přišívaly knoflíčky, které byly menší pľkulovité, černé a k jejich zapínání se používal speciální háček z tvrdého drátu. A pak nastala práce jednotlivé díly k sobě připevnit. Pracovalo se na jednom kopytě, takže odpadla starost, která bačkora je pravá a která levá. Kopyto držel bačkorář řemenem, zvaným potěh, na klíně. Nejprve posadil bačkorář kopyto vršek, obrátil to a zespodu k vršku přišil konopím barchetový branzel. Na branzel dvěma cvočky připevnil podešev, kterou pak dratví přišil ke svršku. Bratev byl černý špagát a měl na každém konci asi 5 cm dlouhou prasečí štětinu, která držela uprostřed pouze zásluhou dobrého nasmlení provázku, do kterého se vkládala tím způsobem, že se špagát po délce rozpletl na jednotlivá přadénka a bačkorář potom po mocném plivnutí do dlaně štětinu do provázku rozevřenou pravicí na svém stehně vkroutil. Dále propíchl skrz vršek šídlem celou podešev tak, aby šídlo na druhém konci vlezlo. Potom ho postupně vytahoval zpátky a do vzniklého otvoru zasouval štětinu s dratví. Steh musil být přitom velmi utažený, proto po každém šití prudce zatahal za oba konce provázku v opačném směru. Na důkaz toho, že steh je dobře utažený, ozvalo se po každém takovém zákroku zapraskání dratve, kterou měl bačkorář svérázným způsobem omotanou kolem dlaně a přes opěrku šídla. Kromě toho si chránil ruku zvlášť upravenou rukavicí, která měla jako palčáky otvor jen pro palec a ostatním prstům sahala jen po první články.

Po připevnění podešve k branzelu a svršku přišel poslední výkon - zarovnání hrubých okrajů a nerovností po okrajích podešve knejpem. Takto upravenou bačkoru stačilo jen sundat z kopyta a jít s ní na jarmark.

Původní bačkoráři byli ševci, ale když nastala později veliká poptávka, lepil podešve každý, kdo měl čas a chtěl si vydělat. Lepili zedníci, tesaři, hospodáři, ba stalo se, že mnohý ze svého řemesla přisedlal na výnosnější bačkorářství, jako třeba František Blahout, původně zedník, byl na počátku dvacátého století jeden z největších bačkorářů. Největší výrobu měl ale Václav Bartoníček, který zaměstnával až 25 domácích dělníků, pro které u něho v dílně připravovalo práci dalších 8 dělníků. Bačkory se šily pilně celé léto, takže na podzim prvně vyjeli bačkoráři se sebou výroční na pout svatováclavskou do Roketnice. A pak následovaly za sebou výroční trhy na Příchovicích, v Semilech, ve Vysokém a v Jablonci nad Nisou.

V době největšího rozkvětu v roce 1914 bylo ve Vysokém třináct bačkorářů, kteří zaměstnávali na stopadesát až dvě stě lidí. Byli to: Josef Hásek, Bouzkové František a Josef, Bartoníčkové Václav a Karel, dva Blahouti dva Saidlové, dva Doulalíkové, Tichánek, Jateš a Šourek. Bačkory se také přizpůsobovaly módě, takže se dělala i tak zvaná mikáda a bačkory na přesky. Jen nepromokavé, dobré podešve se neměnily.

V roce 1953 jsou ve Vysokém už jenom dva staří bačkoráři. Hásek Josef a František Bouzek. Nemají žádné dělníky, pracují jen na objednávku, nejraději z přineseného materiálu, protože stěží seženou materiál, který by potřebovali. Až tito poslední zemřou, zemře i sláva vysockých baček. Josef Hásek zemřel v r. 1954 a poslední bačkorář, František Bouzek, zemřel r. 1963.

Dle vyprávění paní Blahoutové, Josefa Mařarky, Josefa Hásky,
Františka Bouzka a Anny Nesvadbové, rozené Jatšové, sestavila

Františka Jandová

x x x x

Ještě nemocnice na kraji města

Mám radost, že moje vzpomínání na osudy vysocké nemocnice vzbudilo u čtenářů žádoucí ohlas. Děkuji především těm, kteří mne upozornili na doplnění mojí zprávy a sice, že r. 1928 nastoupil do nemocnice primář Dr. Kostlivý. Působil zde jen jeden rok. R. 1929 se primář Dr. Kostlivý u hospodářské školy při jízdě na motocyklu zabil.

Shodou okolností se stalo, že i další "zapomenutý" primář Dr. Klenka tragicky zahynul. Nastoupil ve Vysokém po primáři Dr. Pišovi a pobyl zde až do okupace, kdy odešel do Nové Paky, aby udělal místo dosazenému primáři německé národnosti Dr. Malému. Z Paky pak došla zanedlouho zpráva, že primář Dr. Klenka tam snáchal sebevraždu.

Fr. Jandová

Ke článku "Nemocnice na kraji města"

Na pojednání Větrníku z 25.9.1979 od Františky Jandové /sestřenice mé maminky Anny Patočkové, rozené Rónové/ navazují mé vzpomínky.

Naproti vysocké nemocnici stojí dům č. 270, který patřil mému dědečkovi Josefu Rónovi a babičce Františce Rónové, rozené Vodseďálkové. Naše rodina Patočková pobývala celé prázdniny zde. Bývaly to nejkrásnější prázdniny a to trvalo až do smrti naší babičky. Scházelo se nás tu sedm vnoučat.

Babička s dědečkem se starali o dodávku mléka pro nemocnici, jednak od vlastních krav, které měli 4, a jednak dodávali sem mléko i jiní rolníci. My děti, když jsme byly již schopné, chodily jsme pro mléko do Staré Vsi ke strýčkovi Slávkovi Vodseďálkovi, kde se říkalo "U Staru".

Voda nemocnice byla vázána na železné větrné kolo a měla prý železnou příchut. Proto si pacienti, kteří mohli chodit, chodili pro pitnou vodu k dědečkově pumpě, která byla na jižní straně vedle domu. Ta voda byla opravdu vždy výborná a vždy jí byl dostatek.

Nyní ještě jedna vzpomínka: já, sestra Jarmila /holčičky Patočkovy/, Pepík a Zdeněk /hoši Rónovi/ nebyli jsme věkem od sebe daleko a žili jsme o prázdninách jako sourozenci v mnohých hrách. Jednou jsme si vymyslili, že uděláme kapelu. Pepík troubil na kropící konev, Zdeněk tloukl na starý kastrol vařečkou, Jarmila měla 2 poklíčky a já hřebínek s papírem. S tou muzikou jsme chodili kolem domu a velice se nám to líbilo. Tu však přišel kdosi z nemocnice, že děláme veliký rámus a že pacienti potřebují klid. Ihned jsme musili skončit naše muzicírování a začít vymýšlet jiné hry, které by pacienty nerušily.

Anna Tukačová, roz. Patočková
učitelka v. v. Brno

10. ledna 1980 v 19,30 h se uskuteční v divadle Krakonoš estráda "Vysílá studio humor" v provedení herců z hradeckého divadla Drak. Cena vstupenky 10,- Kčs.

Počasí ve Vysokém nad Jizerou

září 1979

Nejvyšší teplota /maximum/ 23,3°C, loni 19,8°C. Nejnižší teplota /minimum/ 2,3°C, loni 2,1°C. Průměrná denní teplota 11,3°C, loni 8,8°C. Celkové množství srážek 78,1 mm, loni 197,6 mm. Počet dní se srážkami 15. Nejvíce srážek za jeden den 22,3 mm. V pondělí 15. září přehánky deště se sněhem! Počet dní s výskytem mlhy 15. Počet dní se silným větrem 1. Počet dní s bouřkou 2.

Jako celek byl letošní měsíc září teplotně normální, srážkově slabě podnormální. V prvních dvou dekadách trvalo suché, klidné, většinou polojasné počasí. Srážky pouze 15,5 mm. V poslední dekádě převládalo vlhké, mlhavé, chladnější počasí s dalšími vydatnými dešti v celkové hodnotě 62,6 mm.

říjen 1979

Nejvyšší teplota /maximum/ 18,2°C, loni 20,1°C. Nejnižší teplota /minimum/ minus 2,7°C, loni minus 1,5°C. Průměrná denní teplota 6,0°C, loni 7,1°C. Celkové množství srážek 27,7 mm, loni 140,4 mm. Počet dní se srážkami 9, z toho jeden se sněžením. Nejvíce srážek za jeden den 16,7 mm. Počet dní s mlhou 6. Počet dní se silným až prudkým větrem 5. Celkově byly teploty i srážky v letošním říjnu značně podnormální. V první polovině měsíce trvalo suché a slunečné počasí. Na začátku druhé poloviny měsíce přechodné zhoršení počasí s deštěm. Na konci měsíce většinou slunečno, sucho a citelné ochlazení s nočními přímrazky. Po celý měsíc větrno. Vál často čerstvý až prudký, převážně východní vítr.

Společenská kronika

Svoje narozeniny oslavili:

v říjnu:

6.10. Marie Bartoňová ze Tříče
16.10. Marta Kastáková
24.10. Čeněk Babec
27.10. Julie Kučerová ze Tříče
30.10. Božena Junková ze Sklenářic

86 let
82 "
83 "
81 "
86 "

v listopadu:

6.11. Marie Šírová
11.11. Anna Kittlerová, roz. Hladíková, Jablonec n.N.
13.11. paní Vítanvášová
13.11. Josef Babec
14.11. Antonín Rázl
16.11. Emilie Škrabálková
20.11. Františka Vránová ze Tříče
20.11. Marie Chlumová
29.11. Oldřiška Slavíková ze Tříče

84 "
82 "
80 "
81 "
82 "
80 "
82 "
84 "
70 "

v prosinci:

1.12.	Anežka Štílerová	82	let
2.12.	Albína Bartoňová ze Tříče	82	"
4.12.	Augustin Štíler	84	"
9.12.	Františka Stojánková	81	"
19.12.	Antonín Špika v Turnově	90	"
21.12.	Anna Vesvadbová	86	"
23.12.	Karel Barton v Praze	81	"
23.12.	Jindřich Kyppl ze Sklenařic	81	"
24.12.	František Juda ze Tříče	82	"
25.12.	Bohumil Turpiš v Liberci	87	"
31.12.	Bohumil Kobr ze Tříče	87	"

Všem oslavencům srdečně blahopřejeme !

Úmrtí :

- 4.10. zemřel Bohumil Kobr ve věku 76 let
- 4.10. zemřel Václav Franče ve věku 65 let
- 30.10. zemřela Pavlína Tichá ve věku 82 let
- 28.10. zemřela Zdenka Vacková ve věku 74 let
- 12.10. zemřela Emilie Lukešová ve věku 81 let
- 20.11. zemřela Marie Palousková ve věku 84 let
- 20.11. zemřel v Praze sklensářický rodák Jiří Nigrin ve věku 81 let

Čest jejich památce!

Větrník vychází každý druhý měsíc jako dvojčíslo. Příspěvky zasílejte na adresu Vlastivědné muzeum Vysoké nad Jizerou 512 11 k rukám J. Sojkové.
Cena 2,- Kčs